Älvsborgs läns museiförening

Kulturhistorisk utredning 5

VÄNERSBORGS KOMMUN

CENTRALA STADSBEBYGGELSEN

INNEHÅLL

Byggnadsinventerings bakgrund

Inledning 1

Motivering 1

Historik

Bebyggelseområden 3

Stadshistorisk översikt 4

Bevaringsförslag

Redovisning av utvärderade områden och objekt 7

Centrala staden 9

Staden söder om järnvägen 25

Lilla Vassbotten 27

Blåsut 28

Bilagor

PM angående byggnader i grupp III

Förteckning över samtliga utvärderade objekt

INNEHÅLL

BYGGNADSINVENTERINGENS BAKGRUND

INLEDNING

På uppdrag av byggnadsnämnden i Vänersborgs kommun utförde Norra Älvsborgs museiförening (numera Älvsborgs läns museiförening) under tiden april till juni 1972 en byggnadsinventering av den centrala stadsbebyggelsen i kommunen. Samtidigt utfördes en översiktlig utredning om Vänersborgs stadsplane- och bebyggelsehistoria. Då utredningen bland annat är ämnad att såsom en delrapport ligga till grund för generalplanearbetet för Vänersborgs centrum har inventering skett av området ungefärligen begränsat av Lyckhemsgatan, Edsvägen, Idrottsgatan, Adolf Andersohnsgatan, Regementsgatan samt Vänern, hamnkanalen och Vassbotten. Dessutom har medtagits större delen av bebyggelsen på Blåsut. (karta 1) Inventeringen har bekostats med medel från Vänersborgs kommun och från Älvsborgs läns landsting.

Inventeringen har varit total och dokumenterat samtliga fastigheter inom nämnda område. Sammanlagt registrerades och fotograferades ca 1.300 fastigheter och bildmaterialet omfattar ca 8.000 bilder. Kartor har upprättats över bebyggelseområden samt över utvärderade byggnader, bebyggelseområden och stadsmiljöer.

Denna rapport är framför allt avsedd som ett underlag för kommunens planarbete, men också som en vägledning för allmänheten. Den kommer att ligga till grund för museets fortsatta arbete i kommunen.

MOTIVERING

Dagens kulturlandskap är resultatet av människors verksamhet under årtusenden. Exploatering, uppodling och övriga ingrepp har inte gått hårdare fram än att man fortfarande kan skönja spåren av äldre skeden och härigenom få en kontinuitet i utvecklingen och en kontakt med dessa tidigare skeden. Den moderna tekniken möjliggör däremot en exploatering som medför en våldsam omvandling av landskapet, ofta med förstöring av de ursprungliga landskapsformerna och ett utplånande av de äldre miljöerna. Till detta kommer den pågående strukturomvandlingen som landet genomgår, med avflyttning från landsbygden och en ökad expansion och en hårdare exploatering av städerna.

En komponent i kulturlandskapet är stadsbebyggelsen vilken inom sig rymmer samma problematik som landskapet i stort. Stadslandskapet i vårt land är en historisk företeelse och många städer, i likhet med Vänersborg, grundades först på 1600-talet. Bebyggelse från den tiden är sällsynt men genom att i huvudsak gatornas sträckning och tomtindelningen bibehållits har förändringen skett kontinuerligt och på ett för stadens invånare begripligt sätt.

Nya ekonomiska och tekniska förhållanden möjliggör idag en förändring av staden i mycket större enheter än tidigare. Ett kvarter som tidigare innehållit ett stort antal fastigheter och en differentierad miljö kan idag ersättas av en enda stor byggnad. Den tidigare visuellt rika stadsbilden kan bli monoton, omänsklig i formerna och ge ett uniformt intryck inte bara inom staden utan också städer emellan genom att exploatörerna i städernas centra i regel är desamma.

En alltför hastig förändring och ett alltför kraftigt utplånande av den äldre bebyggelsen bryter kontakten med den historiska bakgrunden. Just vid en dynamisk samhällsomvandling är det viktigt att människan inte förlorar sin identitet genom att hennes ursprung och bakgrund, där den kulturhistoriska miljön utgör en viktig del, rycks bort. Detta kan skapa otrivsel och rotlöshet.

Genom att man på ett tidigt stadium går in i en medveten planering för att bevara vissa för stadsbilden karaktäristiska drag, bebyggelsemiljöer och enstaka byggnader, kan man åstadkomma möjligheter för en fortsatt expansion och nyskapande, samtidigt som den historiska kontinuiteten inte bryts. Ur samhällets synpunkt borde detta vara angeläget eftersom det aktivt bidrar till att ge invånarna trivsel och hemkänsla. Dessutom har det en stor vetenskaplig och pedagogisk betydelse.

På grundval av den utförda inventeringen har museet gjort en kulturhistorisk utvärdering, där det anges vilka större och mindre miljöer, karaktäristiska inslag, enskilda hus och enhetliga bebyggelser som det är mest meningsfullt att satsa på och bevara för framtiden. Vid utvärderingen har museet utgått ifrån det för olika tider typiska framför allt då med utgångspunkt för Vänersborg och dess historiska utveckling.

HISTORIK

BEBYGGELSEOMRÅDEN

Genom stadens utveckling och genom olika sociala och ekonomiska betingelser kan man inom det inventerade området urskilja olika bebyggelseområden med skild karaktär och med skilda funktioner.

A. Centrum. Utgöres av norra spetsen av Huvudnäset, i söder och öster huvudsakligen begränsat av järnvägen och Regementsgatan. Det ligger på ett mycket plant område och karaktäriseras av tät stadsbebyggelse med slutna kvadratiska kvarter och räta gator. Det innehåller området för den gamla 1600-tals staden. Området var tillräckligt för Vänersborgs expansion ända fram till början av 1900-talet. Det karaktäriseras av en omväxlande bebyggelse från ca 1800 och framåt, med bland annat moderna kontors-, affärs- och bostadshus på mer än tre våningar.

B. Staden söder om järnvägen. Närmast centrum finns ett halvcirkelformat område med institutioner såsom lasarettet, dövstumsskolorna och Västgöta regemente (nu Källshagens sjukhus). Den övriga bebyggelsen karaktäriseras av mindre bostadshus för en eller flera familjer. Stadsplanerna härstammar från 1910 - 1940-talen. Området har tidigare varit utmarker och bland annat innehållit flera landerier varav Fredriksberg och Lyckhem finns kvar. I planeringen av denna trädgårdsstad kan man se 1900-tals stadens reaktion mot den slutna 1800-tals staden.

C. Lilla Vassbotten. Ett industriområde anlagt på det vid 1900-talets början utdikade området mellan hamnkanalerna, järnvägen och bron över sanden. Ett koncentrerat och väl avgränsat område med småindustri och hamn.

D. Blåsut. Detta område inkorporerades med Vänersborg först på 1940-talet, men har genom sin geografiska närbelägenhet redan tidigare deltagit i stadens liv. Redan på 1700-talet fanns här ett tegelbruk och en del småbebyggelse. På 1800-talet var området ett omtyckt utflyktsmål med utvärdshus. Redan då började det utbildas en småhusbebyggelse vid nuvarande Gamla vägen, Öxneredsvägen och Brovaktarbacken. Området är helt organiskt framvuxet med mycket oregelbundna tomtmarker och vägar i en starkt kuperad terräng som sluttar ner mot Vassbotten.

A CENTRUM , tät bebyggelse, slutna kvarter
B SÖDRA STADEN, stadsplanerad småhusbebyggelse
C LILLA VASSBOTTEN, industriområde
D BLÅSUT, fritt vuxen villabebyggelse

Bebyggelseområden

VÄNERSBORG

karta 1

STADSHISTORISK ÖVERSIKT.

1600-tal

Vänersborg anlades under 1600-talet som ett led i stormaktstidens ekonomiska och politiska organisation av riket. Stadens föregångare var Brätte vid Vassbottens södra ände, och det blev dess invånare som fick bilda den substansiella grunden för Vänersborg. Vad som tidigare funnits på området vet man mycket litet om. Ätten Banér hade sin huvudgård på Huvudnäset, men den finns inte längre kvar och man vet inte med säkerhet var den legat. Spår från tidigare bebyggelse, historisk såväl som förhistorisk finns ej.

Området var vid tiden för grundläggandet troligen till större delen täckt av skogs- och ängsmarker. Detta orörda och topografiskt jämna område lämpade sig utmärkt för 1640-talets stadsplanerare och lantmätare. I enlighet med renässansidealen utmättes en stadsplan med raka, under rät vinkel korsande gator som bildade kvadratiska kvarter. Det område som idag ligger mellan Gamla hamnkanalen och Vallgatan samt mellan Nygatan och Södergatan utgjorde 1600-tals stadens bebyggelseområde. Gatusträckningen har bevarats och är idag identisk med den, som utstakades på 1640-talet. Strandlinjen var oregelbunden och ännu inte stenskodd. Den gick strax väster om Hammgatan norr om residenset och mellan Residensgatan och Hamngatan söder om residenset. Den enda gatusträckning som inte följer den strängt geometriska rutnätsplanen är södra Residensgatan. Här har man tagit topografiska hänsyn och låtit den avvika rakt söderut, för att man skulle kunna utnyttja sluttningen mot vattnet väster om gatan ur försvarssynpunkt.

Hur bebyggelsen såg ut under 1600-talet vet man inte mycket om, eftersom ingenting finns bevarat till våra dagar. Under senare hälften av 1600-talet vet man dock att en träkyrka med korsformig plan och fristående klockstapel byggdes på platsen för den nuvarande kyrkan. Likaså att ett residens bestående av en tvåvånig träbyggnad med flyglar uppfördes på platsen för det nuvarande. Den övriga bebyggelsen var troligen mycket oansenlig och bestod förmodligen av små låga trähus med torvtak, vilka långt ifrån lyckades fylla ut och bära upp den ståtliga stadsplanen med sina för den tiden imponerande breda gator.

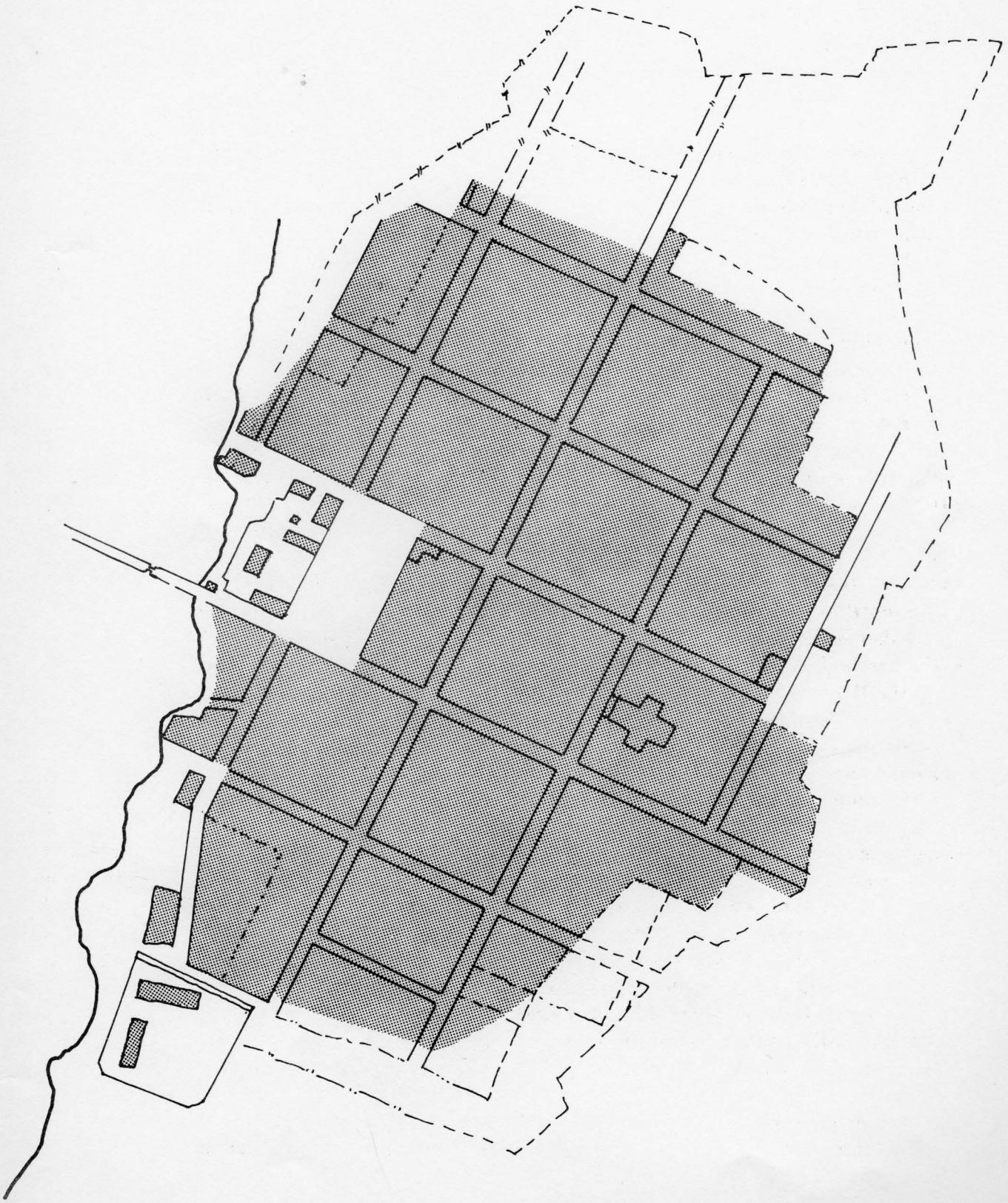
1700-tal och tidigt 1800-tal

Under 1700-talet tillkommer två viktiga byggnader, dels residensbyggnaden av Hårleman från 1750-talet, som i någon ändrad form utgör södra hälften av nuvarande residenset, dels kyrkan som byggdes efter en brand 1777. Staden i övrigt torde fram till 1834 inte ha genomgått några mer genomgripande förändringar. Folkökningen var mycket måttlig och därmed också stadens expansion. Karta 2 ger bebyggelsens utbredning under 1770-talet. Bebyggelsen torde också långsamt ha ändrat karaktär kring framför allt huvudgatorna genom att husen fick tegeltak, panelades och rödmålades, kanske till och med oljemålades.

Från tiden omkring 1800 och de därpå närmast följande decennierna finns några bevarade exempel på bebyggelse. Förutom herrgården, Eds-

karta 2

STADSBEBYGGELSENS UTBREDNING
PÅ 1770-TALET

gatan 2, och cellhäktet, Edsgatan 4, visar före detta Sellbergska huset, Residensgatan 2, och gårdshuset på Residensgatan 3, hur bebyggelsen kunde ha sett ut. Sellbergska huset är ett bättre bostadshus, timrat i en våning, panelat och med snidad dekor över fönstren samt dessutom oljemålat utmed gatan medan gårdsfasader och uthus av ekonomiska skäl rödfärgats. Gårdshuset Residensgatan 3 är en enkel envånig stuga, rödmålad och med klar anknytning till landsbygdens byggnadstraditioner. Det före detta huset på Residensgatan 1 och det gamla fattighuset på Residensgatan 30 (båda nu rivna) var tidigare exempel på byggnader från denna period.

1800-talets mitt

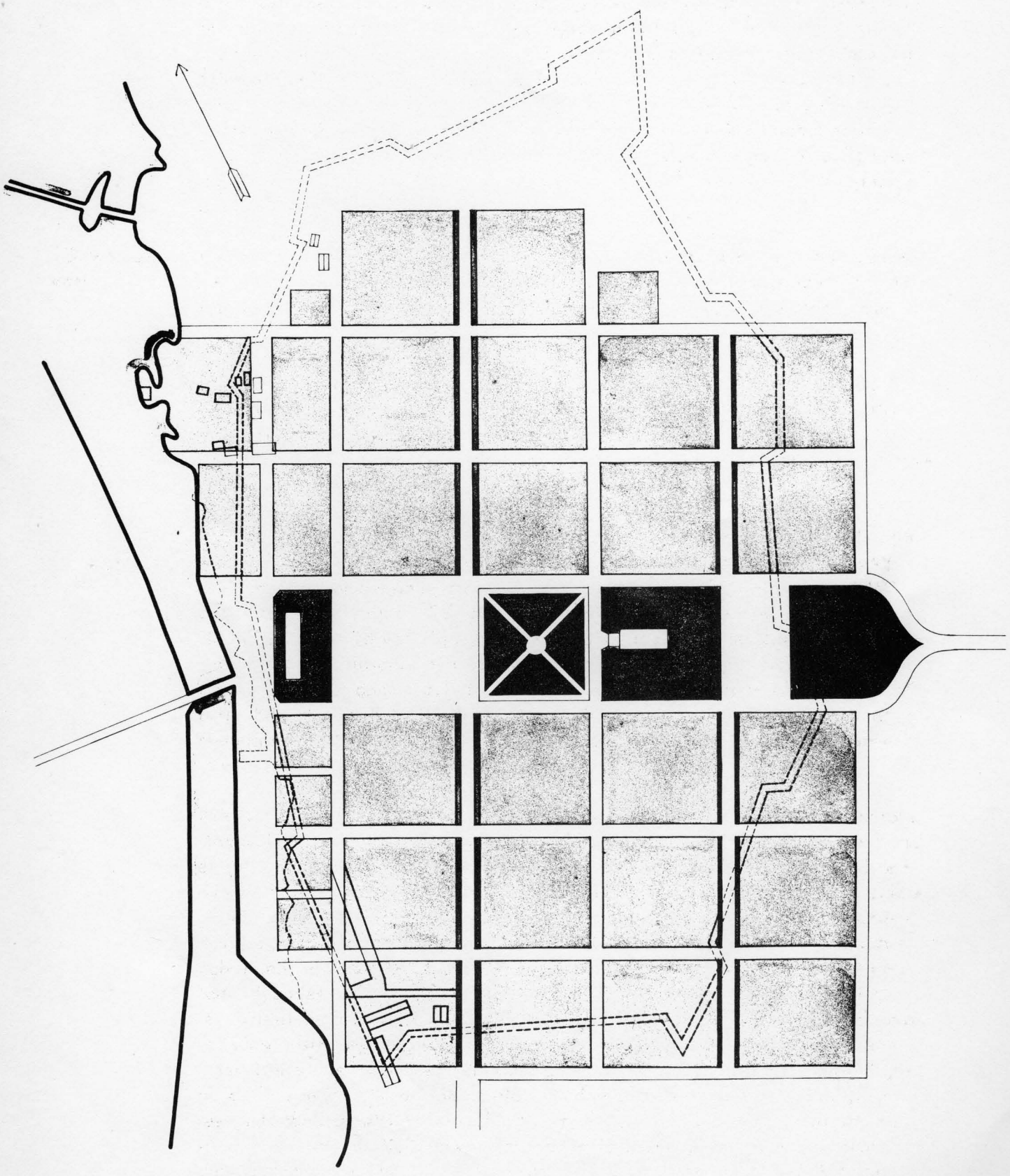
Genom en förödande brand 1834 förstördes så gott som hela bebyggelsen med undantag för området kring södra Residensgatan (vilket förklarar dess bevarande) samt kyrkan och residenset. Denna situation framtvingade en ny stadsplan och en i princip helt ny stadsbebyggelse.

Genom att Göta kanal blev färdig på 1830-talet och genom ett ökat handelsutbyte med utlandet hade Vänersborgs förutsättningar som hamn- och handelsstad starkt förbättrats. Tiden från 1830-talet till 1870-talet utgör en starkt expansiv period för staden och dess storhetstid som hamnstad.

Planförfattarna från 1834, landshövdingen Paul Sandelheim, kanalbyggaren Nils Eriksson och lantmätaren Carl Adamsson var förutseende nog att skapa en omdanande stadsplan på grundval av 1600-talets gatunät och kvartersindelning. För första gången fick Sverige här 1800-talets stadsplaneideér förverkligade med gröna öppna stråk genom staden. Kulturaxeln, som tidigare till största delen varit bebyggd, fick nu en rytm av omväxlande öppna och trädplanterade platser. Alléer planterades utefter Edsgatan och Vallgatan. Staden öppnades mot vattnet genom att stenkajerna byggdes och bebyggelsen fick en ordnad fasad mot hamnen. (karta 3)

Arkitekturen som växte upp efter branden fick en för den tidens mindre städer imponerande utformning. En nybyggnadsstadga garanterade en viss enhetlighet genom att husens långsidor skulle ligga längs gatan och en minsta fönsterhöjd bestämdes. Samstämmighet i utförandet säkrades också genom en enhetligt skolad kader av byggnadsarbetare. Tomterna längs Kungsgatan och Drottninggatan fick endast bebyggas med tvåvåningshus och i möjligaste mån skulle så ske även utefter Edsgatan och Vallgatan. Byggdes husen av sten blev subventioner och krediter förmånligare, vilket medförde två byggnadstekniska nyheter, s.k. gjuthus och hus av sågspånstegel. Resultatet blev en enhetlig horisontell bebyggelse utefter Kulturaxeln. Husen på Kungsgatan 3 och 5 är de sista kvarvarande av husen på södra sidan. Norra sidan, Drottninggatan, visar på ett mer fullständigt sätt bebyggelsen från tiden efter branden. Förutom de större och för sin tid mycket imponerande byggnaderna som Residensets om- och tillbyggnad, Strömmerska huset och Palzoowska palatset samt gamla apotekshuset, visar bebyggelsen kring Edsgatan/Sundsgatan/Kyrko-

CARL ADAMSSONS STADSPLAN
FRÅN 1834

gatan, partier av Residensgatan, Vattugränd/Hamngatan och Kronogatan olika exempel på stadsmiljön vid mitten av 1800-talet.

Sent 1800-tal

Under den första industrialiseringens tid, senare hälften av 1800-talet och början av 1900-talet, tillkommer en rad större institutioner som dels visar tidens smakideal, dels är viktiga element i den tidens samhällsbyggande. Stadshuset (mera känt som stadshotellet), det nu rivna läroverket, museet och riksbanken är alla byggnader med en internationell stileklekticism i arkitekturen, och de visar på viktiga livsformer som nu växte fram. Här bör också nämnas de tre stora bankhusen vid torget. Den enklare bostads- och affärsbebyggelsen får gradvis sina nytillskott, vilka utnyttjar maskinsågens produkter i paneler, taksparrar och fönsteromfattningar.

1900-tal

Vid slutet av 1800-talet och början av 1900-talet kan man märka hur det gamla stadsområdet inte längre räckte till. Runt staden tillkom en rad institutioner och industrier: lasarett, dövskolor, tändsticksfabrik, regemente samt genom utfyllnad av området mellan landsväg, järnväg, gamla och nya hamnkanalerna ett område för småindustri, Lilla Vassbotten.

Samtidigt märks ett ökat behov av bostäder. De första stora hyreshusen i tegel växte upp på det gamla stadsområdet och slog sönder den enhetliga låga bebyggelsen. Denna hårdare exploatering av innerstaden har sedan undan för undan fortsatt fram till våra dagar med funktionalismens släta 3 1/2 - 5 1/2-våningar höga hyreshus och kontorslokaler.

Expansionen har skett även ytledes. Strax efter 1900 stadsplanerades Skräckland och den första bebyggelsen kom vid Edsgatans och Residensgatans förlängningar. Villabebyggelsen fortsatte sedan österut och dess kronologi är tydligt läsbar i de arkitektoniska formerna: 20-tals klassicism kring Kyrkogatan och Vallgatan, 30- och 40-tals funktionalism kring Östergatan och Skansgatan samt 50- och 60-talens enplansvillor öster därom.

Även området söder om järnvägen har fått villakaraktär. Tidigast, ca 1910-20, kommer villaområdet närmast söder om järnvägen/väster om Torpavägen. Utbyggnaden sker sedan gradvis med 30-talets kubiska 4-8 familjsvillor på en mycket ordnad och rätvinklig stadsplan. Området söder därom är ett uttryck för efterkrigstidens egnahemsideal. Området väster om Edsvägen har fått en mycket varierad utformning såväl i gatunät som i bebyggelse.

Området på Blåsut har utvecklats från att ha varit en samling enkla trähus till att bli en omfattande villastad med egna servicefunktioner och geografiskt klart avskild från själva staden. Bebyggelsen är starkt varierad kronologiskt, arkitektoniskt och socialt och visar tydligt områdets organiska tillväxt.

B E V A R I N G S F Ö R S L A G

REDOVISNING AV UTVÄRDERADE OMRÅDEN OCH OBJEKT.

Den lagstiftning som kulturminnesvården kan stödja sig på när det gäller fasta fornlämningar är tillfredsställande. Ärenden som berör dessa remitteras alltid till kulturminnesvårdande instans för att man tillsammans med andra instanser för planärenden skall kunna komma fram till en enad lösning. När det gäller byggnader finns för närvarande inte något generellt lagskydd som svarar mot fornminneslagen, frånsett det skydd som statskyrkorna åtnjuter. Ett mycket ringa antal byggnader har av riksantikvarieämbetet förklarats som byggnadsminnen.

Med den snabba utveckling, som vi befinner oss i, blir det alltmer uppenbart att ett större antal byggnader och bebyggelsemiljöer måste skyddas än vad man tidigare räknat med. Där inte aktiva åtgärder vidtas försvinner den äldre bebyggelsen. Bevaringsplaner måste upprättas före planeringen av nybebyggelse.

När det gäller att välja ut de byggnader och bebyggelsemiljöer som skall bevaras bör man här liksom i fråga om fornlämningar försöka bevara den historiska kontinuiteten. Därför måste man i den mån det är möjligt bevara representativ bebyggelse från varje tidsperiod. Urvalet bör framför allt gälla de perioder som ur olika historiska aspekter varit betydelsefulla i stadens utveckling. Speciellt viktigt när det gäller stadsmiljöer är att ta vara på det helhetsintryck staden ger. Härvid bör man, förutom till de enskilda husen, ta hänsyn till gatunät, gatubredd, husens volym, förhållandet mellan gatubredd och fasadhöjd, öppna platsers förhållande till bebyggelsen, husens funktion, stadens sociala struktur och så vidare. Med andra ord, det gäller att ta vara på de olika komponenter, som ingår i den totala visuella upplevelsen som vi har av staden och som ger oss dess karaktär, historia och individualitet gentemot andra städer.

De byggnader som föreslås prioriterade för ett bevarande har utvärderats i olika grupper beroende på dess arkitektoniska, historiska och kulturella värde antingen som enskilda objekt eller som viktiga delar av en värdefull miljö.

Gruppindelningen har gjorts enligt följande:

Grupp Ia — Byggnader som redan åtnjuter lagligt skydd.

Grupp Ib — Byggnader vilkas bevarande kan anses vara av riksintresse och som därför betraktas som jämställda med de i grupp Ia.

Grupp II — Byggnader med stort kulturhistoriskt värde vilkas bevarande kan anses vara av väsentligt länsintresse eller lokalt intresse.

Grupp III — Byggnader som om möjligt bör bevaras, men där det i dagens läge inte kan anses realistiskt att räkna med insatser från statens sida. I många fall kan dessa byggnader bevaras genom kommunala och enskilda initiativ. För att deras kulturhistoriska värde inte skall gå förlorat föreslås byggnadsnämnden att vid handläggandet av ärenden rörande dessa hus ta hänsyn till bifogade rekommendationer. (Bilaga 1.)

Grupp IV — Byggnader som på grund av sitt kulturhistoriska värde bör undersökas och dokumenteras i samråd med landsantikvarien före eventuell rivning, då ett bevarande av skilda orsaker kan anses orealistiskt.

Dessutom har ett antal bebyggelseområden och för stadsmiljön viktiga drag utvärderats. Inom dessa hela miljöer har inte samtliga byggnader utvärderats, men det är viktigt vid eventuell om-, till- eller nybyggnad att denna sker utan att områdets karaktär förvanskas.

A. CENTRALA STADEN

Karta 4.

I. Gatunätet och kvartersindelningen

Inom området begränsat av Gamla hamnkanalen - Norra gatan - Lovisebergsgatan - Östergatan - A F Carlssons gata - Gasverksgatan - Järnvägsbacken.

Från stadens grundande fram till våra dagar har gatornas läge och storlek bibehållits med undantag från Edsgatan och Vallgatan som breddades genom 1834 års stadsplan, då de även trädplanterades. Det rätvinkliga gatusystemet och de slutna kvartersblocken har utgjort ett stadsplaneideal från renässensen fram till 1900-talets början och ger innerstaden ett mycket karaktäristiskt utseende. Genom sin ålder och enhetliga utformning är planen för Vänersborg ganska unik och bör behållas genom att bebyggelsen i största möjliga mån begränsas i höjdled. Den nuvarande kvarterslinjen bör bevaras och takfallen mot gatan hållas horisontella. Genom detta kan drag som är så väsentliga för stadsbilden, de långa raka gatuperspektiven, bebyggelsens koncentration utefter kvarterslinjen och intrycket av bredd på gatorna, vidmakthållas.

Karta 5.

II. Kulturaxeln och allégatorna

Vänersborgs stadsplan från 1834 är den första i Sverige som på ett medvetet estetiskt och praktiskt sätt inför alléer samt organiserar bebyggelsen utefter en symmetriaxel av offentliga platser och byggnader. För 1800-talsstaden är dessa faktorer de viktigaste och mest karaktäristiska och för Vänersborgs del av oersättligt värde. Kulturaxeln bildades genom en rytmiskt uppdelning i parker, öppna platser och friliggande byggnader. Detta gav som resultat en omväxling såväl av funktionen som av det visuella intrycket. Tendenser, som syftar till en nivellering av dessa olika typer av områden för att få ett jämnt grönstråk genom staden bör därför undvikas. Trädbeståndet i plantaget bör beskäras kraftigt för att komma i nivå med omgivande arkitektur.

Inom området finns följande utvärderade objekt.

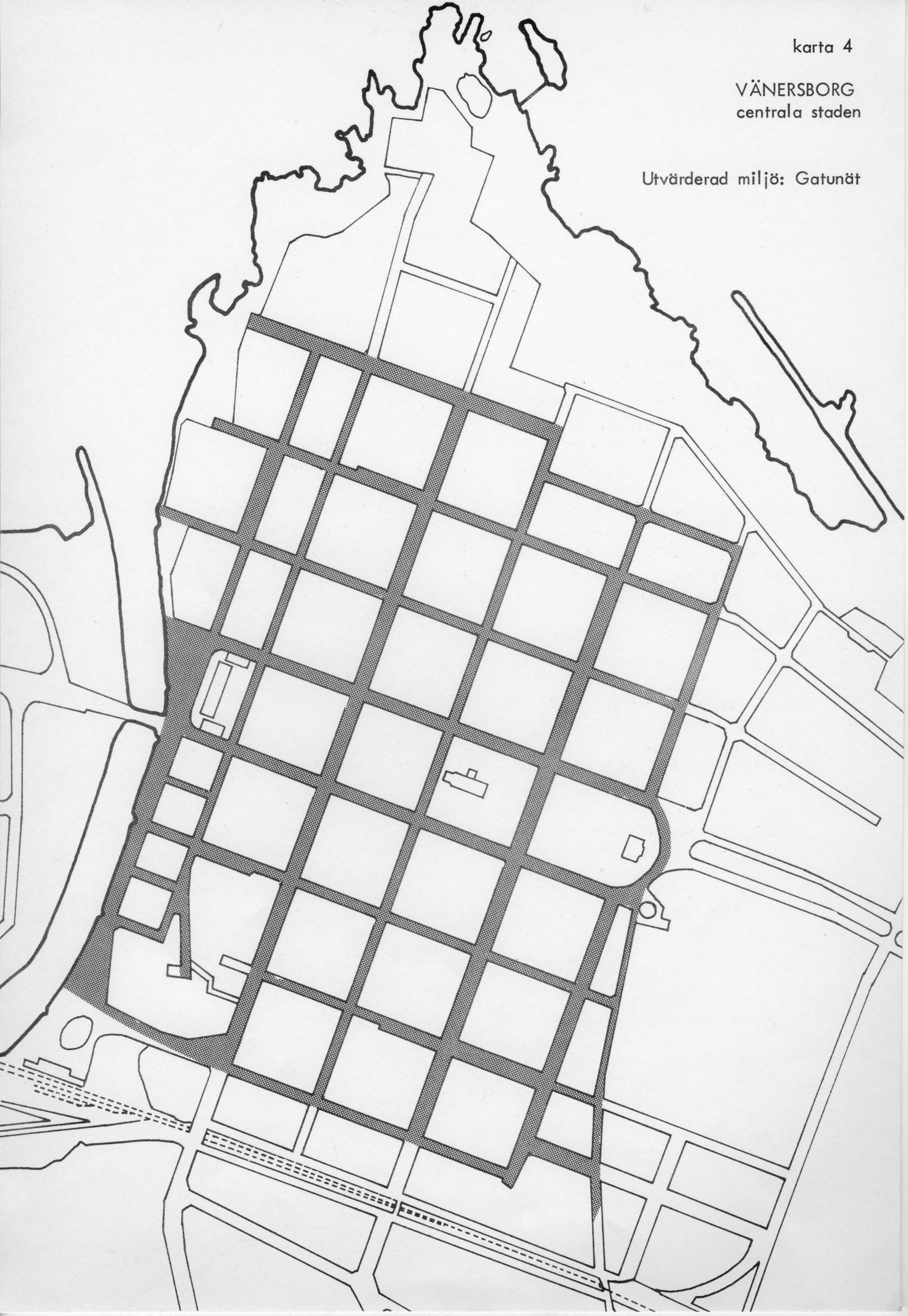
1. Kyrkplanen, stg 467A, Kyrkan.
   Kyrkan är byggd efter branden 1777 samt renoverad på 1920-talet och 1972.
   Grupp 1a.

2. Residenset 2, Residenset.
   Södra hälften av byggnaden är från 1750-talet och ritad av Härleman. Omkring 1840 ändrades och tillbyggdes residenset av C G Blom. Flyglarna tillkom i början på 1940-talet.
   Grupp 1a.

karta 4

VÄNERSBORG
centrala staden

Utvärderad miljö: Gatunät

karta 5

VÄNERSBORG
centrala staden

Utvärderad miljö: kulturaxeln och alléerna

3. Läroverket 1, Museet.
Genom sin tillkomst redan 1886 torde museet vara ett av de första landsortsmuseerna. Det är uppfört av den i västra Sverige så aktiva byggnadsfirman A. Krüger. Såväl exteriört som interiört representerar byggnaden det sena 1800-talets stileklekticism med en brokig och tidstypisk uppsättning av arkitekturelement med rikliga materialimitationer. Museet är väl anpassat till stadsplanen genom sitt symmetriska läge i kulturaxeln.
Grupp Ib.

4. Stg 250, Vattentornet.
Vattentornet är ett viktigt industriminne, som utgör ett väsentligt inslag i stadsbilden. Det är uppfört på 1880-talet och tillbyggt i början av 1900-talet.
Grupp III.

Karta 6.

III. Bebyggelsen utefter Drottninggatan

Den enhetliga och karaktäristiska bebyggelsen utefter Drottninggatan tillkom till största delen efter branden 1834 och är ett gott exempel på den rådande smaken i den svenska småstaden vid 1800-talets mitt. Den består av låga, väl sammanhållna hus, till det yttre präglade av den sena empiren och en retarderande klassicism. Redan detta utgör en grund för ett bibehållande av miljön. Tillsammans utgör fasaderna den från början tänkta begränsningen mellan bebyggelsen och den öppna kulturaxeln, dvs en enhetlig, jämn och horisontell gatufasad.

Inom området finns följande utvärderade objekt.

5. Sälgen 11, Hamngatan 2, Strömmerska huset.
Byggnaden, vilken är uppförd på 1840-talet, är såväl ur stadshistorisk som arkitekturhistorisk synpunkt synnerligen värdefull. Den är byggd i sen empirestil med genomgående pilastrar som bär ett svagt förkroppat bjälklag. Arkitekturen är densamma som på Paalzowska palatset men här med oputsade murytor, ingår som en viktig del i den platsbildning som byggnaden skapar tillsammans med residenset och Paalzowska palatset.
Grupp Ib.

6. Poppeln 6, Drottninggatan 4-6/Residensgatan 18.
Husen, byggda i början av 1870-talet, är välanpassade till miljön såväl volymmässigt som arkitektoniskt. De är tidstypiska framför allt genom sina fönster som har omfattningar i nyrenässens. Byggnaderna utgör ett viktigt inslag i gatubilden såväl från stora torget som fisktorget.
Grupp II.

7. Misteln 12, Drottninggatan 8/Residensgatan 15A.
Byggnaden är uppförd på 1870-talet i en för sin tid enkel men till den övriga stadsbebyggelsen välanpassad form. Gårdshuset är byggnadstekniskt intressant genom korsvirkeskonstruktioner med tegelfyllning.
Gatuhuset grupp II, gårdshuset grupp III.

8. Misteln 24, Drottninggatan 10, Sparbanken.
Byggnaden är uppförd i början av 1880-talet i en konsekvent genomförd italiensk 1500-tals stil. Fönstren har dock ändrats på 1900-talet. Även om byggnaden inte är helt välanpassad till stadsbilden så utgör den dock ett viktigt historiskt minne från den begynnande kapitaliseringens tidevarv.
Grupp II.

9. Misteln 9, Drottninggatan 14/Edsgatan 22A, Gamla apotekshuset.
Byggnaden är uppförd såsom apotekshus på 1830-talet. Ett mycket typiskt exempel på senklassicismen i Sverige, som här är uppfört i sten vilket hör till ovanligheterna. Med sina höga arkitektoniska kvaliteer utgör huset ett viktigt inslag i bebyggelsen kring torget.
Grupp Ib.

10. Kastanjen 17, Drottninggatan 16/Edsgatan 29.

11. Kastanjen 15, Drottninggatan 20.

12. Kastanjen 14, Drottninggatan 22.

13. Kastanjen 13, Drottninggatan 24.

14. Kastanjen 12, Drottninggatan 26/Kyrkogatan 26.

15. Furan 14, Drottninggatan 26B/Kyrkogatan 25B.

16. Furan 15, Kyrkogatan 27.

17. Furan 13, Drottninggatan 28.

18. Furan 18, Drottninggatan 30, Bergska huset

19. Furan 10, Drottninggatan 34/Vallgatan 20.

Husen byggdes troligen strax efter branden 1834, men fick senare (1860-80) sin nuvarande panelbeklädnad och övervåningen höjd. De dekorativa arkitekturelementen går dock tillbaka på 1830 och -40-talens arkitektur. Husen bildar tillsammans stadens största sammanhängande miljö av trähusbebyggelse från 1800-talets mitt. De visar också den gamla tomtindelningen och den arkitekturtyp som byggnadsstadgan från 1835 föreskrev.

Gårdsmiljön med samtliga gårdshus och uthus torde vara realistiskt att bevara för fastigheterna Furan 14 och 15, vilka icke i samma grad genomgått förändringar som övrig gårdsbebyggelse.
Samtliga gatuhus grupp II, gårdshus Furan 14 och 15 grupp II, övrig gårdsbebyggelse grupp IV.

karta 6

VÄNERSBORG
centrala staden

Utvärderad miljö: Drottninggatan

20. Sälgen 11, Drottninggatan 2A, Strandhotellet.
Ett tydligt exempel på det sena 1800-talets snickarglädje. En arkitektur som är väl företrädd bl.a. på Västkusten.
Grupp IV.

Karta 7.

IV. Gamla hamnområdet

För 1800-talets Vänersborg utgjorde hamnen ett viktigt inslag. Kvarteren är här mindre och gatorna ner mot kajen fler. Detta för att underlätta den livliga trafiken till och från hamnområdet. Den breda stenlagda kajen som tillkom på 1840-talet liksom fisktorget nedanför residenset, skulle ge staden en representativ anblick från vattnet. Detta parti av staden påminner alltså om ett i historiskt och kulturhistoriskt avseende viktigt skede i stadens förgångna, och gör det i hög grad motiverat att bibehålla miljön för framtiden. Kaj och hamnplan bör dessutom få behålla sin karaktär av öppna platser, eventuellt kan den tidigare trädraden utefter Hamngatan nyplanteras.

Inom området finns följande utvärderade objekt.

21. Säven 1. a) Hamngatan 17/Kungsgatan 1A,B, Paalzowska palatset, b) Residensgatan 16, c) Vattugränd 2.
Paalzowska palatset är byggt omkring 1840. Stadshistoriskt och arkitekturhistoriskt mycket värdefull byggnad genom sin storlek och sin utformning. Uppförd i sen empirestil med genomgående pilastrar som bär ett svagt förkroppat bjälklag. Arkitekturen är för övrigt densamma som på Strömmerska huset men här helt putsad. Ingår som en viktig del i den platsbildning som byggnaden skapar tillsammans med residenset och Strömmerska huset. Genom butik- och lagerlokalerna i källarvåningen mot hamnkanalen utgör den en viktig komponent i hamnmiljön.
De båda övriga husen visar en funktionsdifferentiering gentemot Paalzowska palatset, men utgör tillsammans med detta en enhet. Dessutom värdefulla miljöinslag framför allt för Vattugränd..
a) grupp Ib, b) grupp II, c) grupp II.

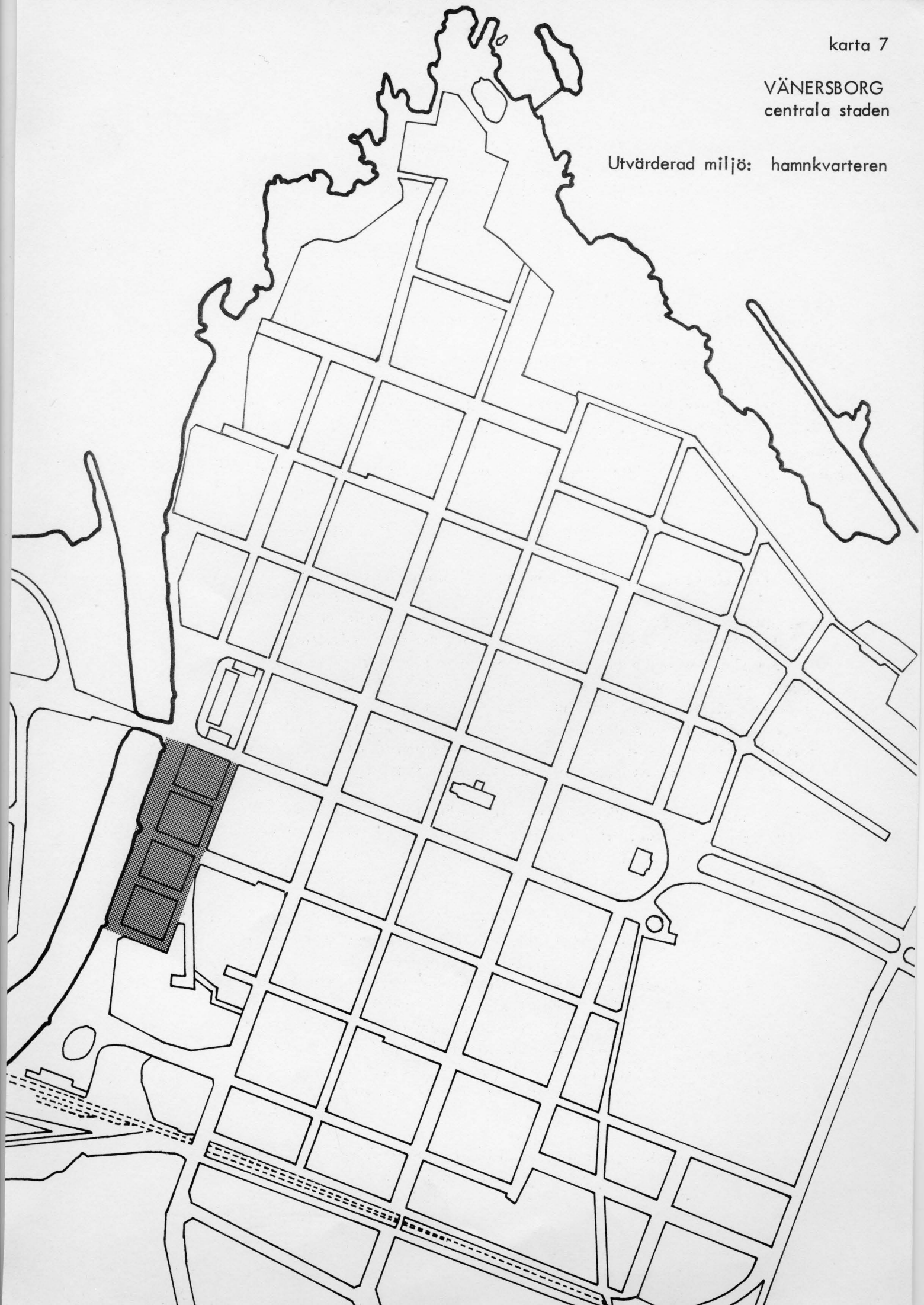
22. Tisteln 1, Hamngatan 15/Vattugränd 1.
Affärs- och bostadshus från omkring 1870, reverterat under 1900-talet. Magasinsbyggnad från omkring 1850.
Affärs- och bostadshuset utgör ett värdefullt inslag i kvarterets fasad mot vattnet. Gården, vilken är försedd med mur åt gatan och öppen mot magasinsbyggnaden, visar också fastighetens belägenhet i de förr mycket livliga hamnkvarteren. Magasinsbyggnaden är genom sin storlek och sitt byggnadstekniska utförande historiskt värdefull. Det är det enda av stadens kvarvarande större hamnmagasin från 1800-talet.
Grupp II.

23. Tisteln 2, Residensgatan 14, Landshövdingens f d stall, numera garage.
Byggnaden, som är uppförd omkring mitten av 1800-talet, utgör ett viktigt miljömässigt inslag.
Grupp II.

karta 7

VÄNERSBORG
centrala staden

Utvärderad miljö: hamnkvarteren

24. Tisteln 5. a) Residensgatan 12, b) Hamngatan 13, Gamla hamnkontoret. Huset mot hamnkanalen med sin valvslagna bottenvåning har innehållit det gamla hamnkontoret och har dessutom tjänat som lager- samt serveringslokaler. Byggnaden har således på många sätt utgjort ett centrum i den tidigare hamnkommersen. Gårdsbebyggelsen är intakt och utgör därför ett kulturhistoriskt värdefullt miljöinslag. Gatuhuset mot Residensgatan representerar i såväl storlek som arkitektur en mycket normal bebyggelse på 1800-talet. Samtliga byggnader är troligen från 1840-talet.
a) grupp II, b) grupp II.

25. Riksbanken 1, Hamngatan 11, Riksbankshuset.
Tillsammans med stadens övriga bankpalats utgör riksbanken ett värdefullt historiskt dokument. Byggnaden representerar det sena 1800-talets stileklekticism i sitt sista skede.
Grupp II.

26. Tulpanen 2, Magasinsgatan 3.

27. Tulpanen 3, Magasinsgatan 5/Residensgatan 6B.

28. Tulpanen 4, Residensgatan 6A/Verkstadsgränd 6.

29. Tulpanen 5, Verkstadsgränd 4.

Landshövdingehus från omkring 1900. En mycket enhetlig samling av den från Göteborg så kända bostadshustypen från årtiondena närmast kring 1900. På grund av geografiska och arbetsmarknadsmässiga skäl är Vänersborg en av de få städer utom Göteborg som kan uppvisa denna lokala byggnadstradition.
Grupp III.

Karta 8.

V. Bebyggelsen kring södra Residensgatan och Fängelsegränd.

Genom att detta område inte eldhärjades av branden 1834 har Residensgatan kvar sin ursprungliga sträckning utefter den gamla vallgraven. Liksom Fängelsegränd har den utgjort en gammal förbindelse mellan södra stadsporten och Residensgatan. Delar av området torde ligga på den befästningsskans som fanns i anslutning till jordvallen kring 1600-tals staden. Detta parti utgör sålunda de enda resterna av staden från tiden för 1834 och bör bl a av den anledningen skyddas från exploatering.

Inom området finns följande utvärderade objekt.

30. Stg 404, Residensgatan 2.
Byggnaden är det enda helt bevarade trähuset inom det gamla stadsområdet från tiden före 1834. Genom sitt byggnadsskick och sin dekorativa utformning bevarar huset flera av sin tids karaktäristiska drag för ett borgarhus. Även bemålningen är den för tiden mycket vanliga med ljus oljefärg mot gatan och rödfärg mot gården.

Detta hus tillsammans med Residensgatan 4 från omkring 1840 utgör ett synnerligen värdefullt pedagogiskt exempel på byggnadsskickets utveckling under första hälften av 1800-talet
Grupp Ib.

31. Stg 404, Residensgatan 4.
Byggnaden är det enda helt bevarade tvåvåningshuset från tiden strax efter branden 1834, som visar alla karaktäristiska drag för den arkitektur som växte upp på 1830- och 1840-talen. Övervåningen har mot gatan sin ursprungliga höjd. De dekorativa elementen är helt genomförda efter den typarkitektur, den s k Borås-arkitekturen, som sedan blev vanlig i Vänersborg ända fram till 1870- och 1880-talen. Detta hus tillsammans med Residensgatan 2 från omkring 1800 utgör ett synnerligen värdefullt pedagogiskt exempel på byggnadsskickets utveckling under första hälften av 1800-talet.
Grupp Ib.

32. Sippan 13, Residensgatan 5.
Byggnaden är uppförd 1900 och dess arkitektur är karaktäristisk för tiden och för byggnadstypen genom sitt oputsade röda tegel med gul tegeldekor.
Trämagasinet som ansluter till tegelbyggnaden har anpassats till denna genom sin färgsättning av rödfärg och gulockra. Ett värdefullt stadshistoriskt minne från folkrörelsernas tid.
Grupp II.

33. Sippan 12, a) Residensgatan 3, b) Residensgatan 1.
Båda husen har troligen stommar från tiden före branden 1834, men har senare blivit något omändrade och fått ny panel. Gårdshuset (b) uppvisar den gårdsbebyggelse som har anknytning till landsbygdstraditioner. Gatuhuset (a) uppvisar däremot en representativ panelarkitektur. Bebyggelsen utgör viktiga miljöinslag kring denna del av Residensgatan.
a) grupp II, b) grupp III.

34. Vallmon 410, Edsgatan 4.
Ett mindre anspråksfullt stenhus från tiden före branden 1834. Huset är det enda bevarade av de kronobyggnader, som låg inom nuvarande fängelsets område, vilket en gång utgjorde skans för stadens försvar. En viktig arkitektonisk och historisk byggnad.
Grupp II.

35. Vallmon 21, Edsgatan 6A.
En kulturhistorisk värdefull byggnad från folkrörelsernas tid, uppförd omkring 1900. En enkel, med hjälp av panelens placering dekorerad byggnad, som arkitektonisk är representativ för tiden. Dessutom är interiören väl bibehållen.
Grupp II.

karta 8

VÄNERSBORG
centrala staden

Utvärderad miljö: södra Residensgatan
och Fängelsegränd

36. Vallmon 20, Edsgatan 6B.
Affärs- och bostadshus från slutet av 1800-talet som genom sitt läge utgör en viktig del av miljön kring södra Residensgatan och Fängelsegränd. Byggnaden representerar dessutom den hustyp som var allmänt förekommande utefter Edsgatan vid sekelskiftet.
Grupp III.

Karta 9. Inom området finns följande utvärderade enstaka objekt:

37. Violen 1-3, Edsgatan 2.
Herrgårdsanläggning med flyglar från förra hälften av 1800-talet. Markerar gränsen mellan den gamla staden och landsbygden genom att vara den första gården med lantkaraktär liggande omedelbart utanför stadsgränsen.
Grupp Ib.

38. Penséen 14, Edsgatan 5.
Klassicerande arkitektur av stadskaraktär. Ett fint exempel på stadsfastighet med både bostad, verkstad och tidigare även trädgård. En slags "stadsherrgård".
Grupp II.

39. Penséen 8, Gasverksgatan 4.

40. Penséen 7, Gasverksgatan 6.

Typisk småborgarbebyggelse från sekelskiftet. Man har använt sig av en gammal byggnadstradition men med delvis prefabricerade element. Estetiskt följer den den klassiska traditionen.
Grupp IV.

41. Penséen 6, Kyrkogatan 6-8.

42. Penséen 5, Kyrkogatan 10A.

Samma byggnadstyper som 39-40. Dvs. enkla tvåvåningshus som ansluter till de som byggdes strax efter branden 1834. Hörnhuset Gasverksgatan/Kyrkogatan (Kyrkogatan 6) är äldre och tillhör den enklaste stadsbebyggelsen.
Grupp IV.

43. Ljungen 1, Gasverksgatan 15.
Barndaghemmet i funkis-stil ansluter exempelriskt väl till den tidigare bebyggelsen.
Grupp III.

44. Ljungen 2, Gasverksgatan 21.

45. Ljungen 3, Gasverksgatan 23.

46. Ljungen 4, Gasverksgatan 25/Östergatan 4.

Dessa byggnader har tillkommit ca 1910 och är byggda i samma stil som 39-42, men har något enklare utformning och är troligen avsedda som arbetarbostäder. Man kan här skönja kontinuiteten i en klassicerande byggnadsstil som är karaktäristisk för den svenska trästaden och för Vänersborg.
Grupp III.

47. Ljungen 13, Norra Järnvägsgatan 20.
Byggnad i samma stil som 44-46 men troligen något äldre (från 1800-talets senare hälft).
Grupp IV.

48. Linnéan 11, Gasverksgatan 20.

49. Linnéan 10, Gasverksgatan 22.

50. Linnéan 9, Gasverksgatan 24.

51. Linnéan 8, Gasverksgatan 26.

Trähusbebyggelse i enlighet med 44-46.
Grupp III.

52. Linnéan 7, Gasverksgatan 28/Östergatan 6.
Frälsningsarméns hus från ca 1910 är ett viktigt historiskt minne från folkrörelsernas tid. Det är också typiskt att denna byggnad är belägen just i detta område.
Grupp III.

Husen 43-52 kan betraktas som en hel miljö. Den är den enda någorlunda oförstörda enklare bebyggelsemiljö från 1900-talets början. Även gårdsmiljöerna med uthusen är viktiga för att kunna förstå miljön.

53. Fikusen 2, Fabriksgatan 8/Änggatan 3.

54. Fikusen 3, A F Carlssons gata 5.

55. Fikusen 4, Fabriksgatan 6.

56. Fikusen 5, Fabriksgatan 4/A F Carlssons gata 3

57. Fikusen 6, Fabriksgatan 2/A F Carlssons gata 1.

En enhetlig och karaktäristisk bostadsbebyggelse från 1900-talets första decennium.
Grupp IV.

58. Bläklinten, Stg 221, Änggatan 7-9.
Mycket fint exempel på 20-tals klassicismen i ett område med enhetliga och enkla arbetarbostäder. Pedagogiskt lämpligt jämförelseobjekt till villakvarteren på andra sidan järnvägen.
Grupp III.

59. Klövern 3, Änggatan 2, Landstinget.
Ett exempel på hur nationalromantiken går mot en klassicism igen - från 1910-talet. Byggnaden är viktig som officiellt bygge från denna tid.
Grupp III.

60. Klövern 4, Södergatan 15.

61. Hyacinten, Stg 242, Södergatan 24/Östergatan 3.

62. Hyacinten 3, Östergatan 7.

Byggnaderna är från omkring 1900 och visar den typiska snickarglädjen i en senare fas, där man utnyttjar maskinprodukterna. Husen kan betraktas som något förnämligare borgarhus.
Grupp III.

63. Astern 6, A F Carlssons gata 15.
Både bostadshus och gårdshus från slutet av 1800-talet och representerar den tidens överdekorerade träarkitektur. En typisk högreståndsvilla. Gårdshuset i fornnordisk romantisk stil med vissa kontinentala influenser.
Grupp III.

64. Fuxian 4, Sundsgatan 32/Östergatan 11.
Byggnaden är från 1800-talets slut och representerar den vanliga småbebyggelsen med trädgård omkring i den dåtida utkanten av staden.
Grupp III.

65. Fuxian 3, Östergatan 13.

66. Fuxian 2, Östergatan 15 A-D, A F Carlssons gata 18.

67. Konvaljen 4, Kungsgatan 31.

68. Konvaljen 5, Kungsgatan 33/Östergatan 22.

69. Konvaljen 6, Östergatan 20.

70. Konvaljen 7, Östergatan 18.

En enhetlig bebyggelse av s.k. landshövdingehus byggda under första decenniet av 1900-talet. Samma som 26-29,
65-66 grupp IV, 67-70 grupp III.

71. Krassen 8, Vallgatan 13, f.d. flickskolan.
En av sekelskiftets institutioner. Arkitekturen är direkt anhängig 1800-talets stileklekticism medan materialet är det för tiden nya med paralleller i småskolan, arbetarföreningen och skofabriken.
Grupp III.

72. Utgår.

73. Lövkojan 12, Sundsgatan 18A/Kyrkogatan 19.
Privatpalats i nationalromantik, en arkitektur som i den här formen snarast hör hemma på lantgods och i lugnare villaområden, men som här anpassats till en sluten stadsbebyggelse.
Grupp III.

74. Näckrosen 4, Kyrkogatan 20.

75. Nässlan 5, Sundsgatan 23/Kyrkogatan 18.

76. Nässlan 6, (Kyrkogatan 18).

77. Nässlan 4, Sundsgatan 21.

78. Nässlan 3, Sundsgatan 19.

79. Nässlan 2, Sundsgatan 17.

80. Nässlan 1, Sundsgatan 15/Edsgatan 19A.

81. Näckrosen 8, Sundsgatan 12/Edsgatan 21.

82. Näckrosen 7, Sundsgatan 14.

83. Näckrosen 6, Sundsgatan 16.

Ett område som i sin helhet visar en bebyggelse, vilken i regel hade bostads- och affärshus utåt gatan och inåt gården i regel hade verkstäder och småindustri. Området är byggnadshistoriskt och etnologisk intressant och bör därför dokumenteras.
74-75 är om- och tillbyggda.
75-76 har en mycket karaktäristisk och oförändrad gårdsmiljö ursprungligen för garveri senare för åkeri.
80-81 visar hur man sökt eleminera gavlarna i överensstämmelse med byggnadsstadgans direktiv.
Samtliga byggnader i grupp IV.

84. Sippan 11, Edsgatan 8 A.

85. Sippan 10, Edsgatan 8 B.

86. Sippan 9, Edsgatan 10.

Byggnader som visar den tidigare allmänna bebyggelsen längs hela Edsgatan. Delvis likvärdiga med 74-83.
Grupp IV.

87. Nässlan 10, Södergatan 6.
Tvåvånings trähus från 1860-talet med välbevarad gårdsmiljö. Porten mot gården bevarar både målning och dekorativa snickerier.
Grupp III.

88. Resedan 1, Kungsgatan 3 och Residensgatan 13.

89. Resedan 15, Kungsgatan 5.

En för Vänersborg mycket karaktäristisk arkitektur från tiden strax efter branden 1834. Tidigare bestod hela Kungsgatan av denna typ av enkla tvåvåningshus, som bildade en arkitektoniskt låg horisontellt utsträckt fasad mot kulturaxeln. Ett estetiskt ideal för senempiren.
88: gatuhuset mot Residensgatan är uppfört i gjutteknik.
89: gårdshuset är uppfört i korsvirkeskonstruktion.
Grupp III.

90. Resedan 4, Kungsgatan 9/Edsgatan 20.
En typisk nationalromantisk byggnad av arkitekt Bror Almquist. Detta liksom Sparbankens och nuvarande Svenska Handelsbankens hus visar den ekonomiska förskjutningen som ägt rum under 1800-talet och vilka intressenter det nu är som sätter sin prägel på stadsbilden.
Grupp II.

91. Näckrosen 1, Kungsgatan 11/Edsgatan 27.
En karaktäristisk 20-tals klassicerande byggnad av arkitekt I. Tengbom. Den stilepok som följer på den nationalromantiska.
Grupp II.

92. Näckrosen 3, Kungsgatan 15/Kyrkogatan 24.
Stadshotell, teater m m från 1860-talet uppförd av byggnadsfirman A Krüger. En monumental, officiell byggnad med stileklekticism.
Grupp II.

93. Sälgen 2, Hamnplan 9.
Träarkitektur från senare hälften av 1800-talet. Visar i mycket samma drag som bebyggelsen utefter Drottninggatan. Delvis välbevarad interiör.
Grupp IV.

94. Poppeln, Residensgatan 20, Lagergrenska huset.
Byggnaden uppvisar den envåningsarkitektur som karaktäriserar empiren i Sverige och Finland. Ett högborgerligt bostadshus. Arkitekturen är utförd helt hantverksmässigt och ligger i mycket till grund för den senare med maskinsågat virke uppförda arkitekturen. Det finns få bevarade exempel på denna tidstypiska byggnad från 1800-talets mitt.
Grupp Ib.

95. Misteln 1, Residensgatan 21/Kronogatan 5.

96. Misteln 14, Residensgatan 19.

Arkitektoniskt och miljömässigt en god pendang till 94 (Lagergrenska huset) och ett viktigt inslag i gatubilden. Trähusen från omkring 1840. Stommen och ladugården lär vara från tiden före branden 1834. Trähusen representerar en enklare träarkitektur och är ett bra pedagogiskt exempel till Lagergrenska huset på andra sidan gatan. Stenhuset från omkring 1870 visar hur man anslutit sig till den äldre bebyggelsen rent arkitektoniskt.
Grupp II.

97. Kastanjen 1, Edsgatan 37.
I stort sett samma som 93. Dessa byggnader är nästan helt likvärdiga.
Grupp IV.

98. Kastanjen 4, Kronogatan 15-17.
Tidigt 1800-talshus och en god representant för den enklare bostadsbebyggelse som uppkom strax efter branden och med en ålderdomlig knuttimringsteknik.
Grupp IV.

99. Kastanjen 11, Kyrkogatan 28.
Trähusbebyggelse troligen från 1840-talet men senare tillbyggt.
Grupp IV.

100. Flädern 9, Kronogatan 34.

101. Flädern 10, Kronogatan 32.

102. Flädern 10, Kronogatan 30.

103. Flädern 12, Kyrkogatan 33.

104. Flädern 13, Kyrkogatan 35.

105. Häggen 11, Kyrkogatan 34.

106. Häggen 12, Kyrkogatan 32.

107. Häggen 13, Kronogatan 28.

108. Häggen 14, Kronogatan 24.

109. Häggen 15, Kronogatan 22.

110. Häggen 19, Edsgatan 41.

Ett för den svenska 1800-tals trästaden karaktäristiskt område med hus från olika decennier av 1800-talet och med skiftande arkitektonisk, social och funktionell förankring. Husen är genomgående ganska små (undantaget 103 och 104) och har en rik gårdsbebyggelse.

100-102 från omkring mitten av 1800-talet.
103-104 troligen från slutet av 1800-talet.
105-107 från omkring mitten av 1800-talet men med senare tillbyggnader.
108-110 har delvis stommar från tiden före branden 1834.
100-110 grupp III, gårdshuset 110 grupp IV.

111. Lönnen 11, Kronogatan 16B, Birger Sjöberg-huset.
Stenhus troligen från 1870-talet och Birger Sjöbergs födelsehus.
Byggnaden är volymmässigt och arkitektonisk ett värdefullt inslag i stadsbilden.
Grupp II.

112. Pilen 3, Residensgatan 24A.

113. Pilen 2, Residensgatan 24B.

Byggnader från tiden troligen omkring 1800-talets mitt men med ganska kraftiga förändringar senare. Historiskt och byggnadstekniskt intressanta.
Grupp IV.

114. Pilen 11, Residensgatan 26/Nygatan 9.
Byggnaden uppvisar den envåningsarkitektur som karaktäriserar empiren i Sverige och Finland. Bl.a. är den beklädd med en äkta liggande panel på förvandring. Ett högborgerligt bostadshus. Arkitekturen är utförd helt hantverksmässigt och ligger i mycket till grund för den senare med maskinsågat virke uppförda arkitekturen. Det finns få bevarade exempel på denna tidstypiska byggnad från 1800-talets mitt.
Grupp Ib.

115. Rönnen 5, Nygatan 4.
Sista resterna av den enklare trähusbebyggelse som tidigare bredde ut sig i hamnkvarteren, framför allt i kv Syrenen, och bestått av skilda typer av trähus från 1800-talet.
Grupp III.

116. Rönnen 4, Hamngatan 18.
Flerfamiljshus från omkring 1910. Förutom att det är historiskt intressant utgör huset ett värdefullt inslag i miljön i kvarteret.
Grupp III.

117. Rönnen 7, Hamngatan 20.

118. Rönnen 2, Hamngatan 22.

119. Rönnen 8, Norra gatan 1.

Tre mycket goda exempel på högborgerlig villaarkitektur från början av 1900-talet, med drag av nationalromantik.
Grupp III.

120. Oxeln 7, Norra gatan 2/Residensgatan 34, Norra skolan.
Båda skolbyggnaderna är var och en exempel på sin tids byggnadsstil. Småskolan från slutet av 1800-talet i en stilimiterande arkitektur i rött och gult tegel. Folkskolan är ett mycket fint exempel på nationalromantik från 1910-talet.
Grupp III.

121. Oxeln 8, Residensgatan 36.

122. Oxeln 5, Residensgatan 38.

123. Lagern 1, Residensgatan 51.

124. Lagern 6, Skräcklegatan 6.

Byggnaderna visar en något förnämare träarkitektur från den tid då Skräckland började bebyggas.
121-122 är flerfamiljshus med en klassicerande träarkitektur.
123-124 är 1-2 familjshus med snickarglädje.
Grupp III.

125. Granen 9, Edsgatan 55/Norra gatan 12.
Nyrenässansvilla från omkring 1910 med tydliga franska stilinfluenser. En stilimiterande arkitektur av representativ karaktär.
Grupp III.

126. Granen 5, Edsgatan 57.
Trävilla från omkring 1910. Ett fint miljöinslag i raden av villor utefter Edsgatan.
Grupp III.

127. Granen 12, Edsgatan 59.

128. Granen 3, Edsgatan 61.

129. Granen 2, Edsgatan 63.

130. Granen 1, Edsgatan 65.

En rad arkitektoniskt mycket likvärdiga villor, som representerar en enklare och mycket enhetlig villabebyggelse. Området är det första enhetliga på Skräckland efter det att denna del av staden stadsplanerats. Genom att villorna blivit tillbyggda på liknande sätt och att detta gjorts utan genomgripande förändringar bevarar området sin ursprungliga karaktär. Villorna visar den nationalromantiska villaidealet.
Grupp III.

131. Granen 8, Kyrkogatan 48/Norra gatan 16.
Tvåvåningsträhus troligen från 1910-talet. Visar traditionen i byggegenskapen men bör med anpassning till ett villaområde. Ett gott exempel på hur man bevarar en äldre byggnad men ger det en modern funktion.
Grupp III.

132. Eken 1, Parkgatan 1.

133. Eken 2, Parkgatan 3.

134. Eken 12, Kyrkogatan 47.

135. Eken 11, Lovisebergsgatan 2/Kyrkogatan 45.

20-talsklassicistisk villabebyggelse från omkring 1930. Husen har den enkla kubiska formen som sedan renodlas under funktionalismen de närmaste decennierna, men har här den mycket tidsenliga klassicerande dekoren.
132-133 är enfamiljsvillor.
134-135 är flerfamiljsvillor, som har utformats till villabebyggelse.
Grupp III.

136. Enen 10, Nygatan 38/Kyrkogatan 41.
Byggnaden bevarar i fönster, fönsterindelning och propotionering sin tids byggnadssätt. Jämfört med 137 visar den genomgående högre hantverksmässiga kvalitéer.
Grupp III.

137. Enen 9, Nygatan 40.
Träarkitektur från slutet av 1800-talet och senare tillbyggt. Visar i jämförelse med 136 den typisering och standardisering, som kommer mot slutet av 1800-talet.
Grupp III.

138. Flädern 15, Nygatan 31/Vallgatan 32, Landgrenegården.
Flerfamiljshus med en viktig gårdsmiljö bevarad. Husen utgör bra exempel på de rena bostadshusen av icke högreståndskaraktär.
Grupp III.

139. Flädern 16, Vallgatan 30.
Mindre bostadshus i trä från omkring 1900.
Grupp IV.

140. Enen 6, Nygatan 46/Vallgatan 34.
Byggnad från mitten av 1800-talet. Arkitektoniskt värdefullt. Genom sin placering visar det också stadens utsträckning till 1800-talets slut, då en sammanhängande bebyggelse fanns utefter norra sidan av Nygatan.
Grupp III.

141. Utgår.

142. Björken 1, Vallgatan 39.
Högreståndsvilla från omkring 1930. Uppförd i 20-talsklassicism av en typ som var vanligt förekommande men här ovanligt rikt utarbetad.
Grupp III.

143. Almen 1, Parkgatan 19/Östergatan 45.

144. Almen 4, Parkgatan 25/Skansgatan 20.

145. Almen 5, Skansgatan 18.

146. Akacian 12, Skansgatan 11/Nygatan 64.

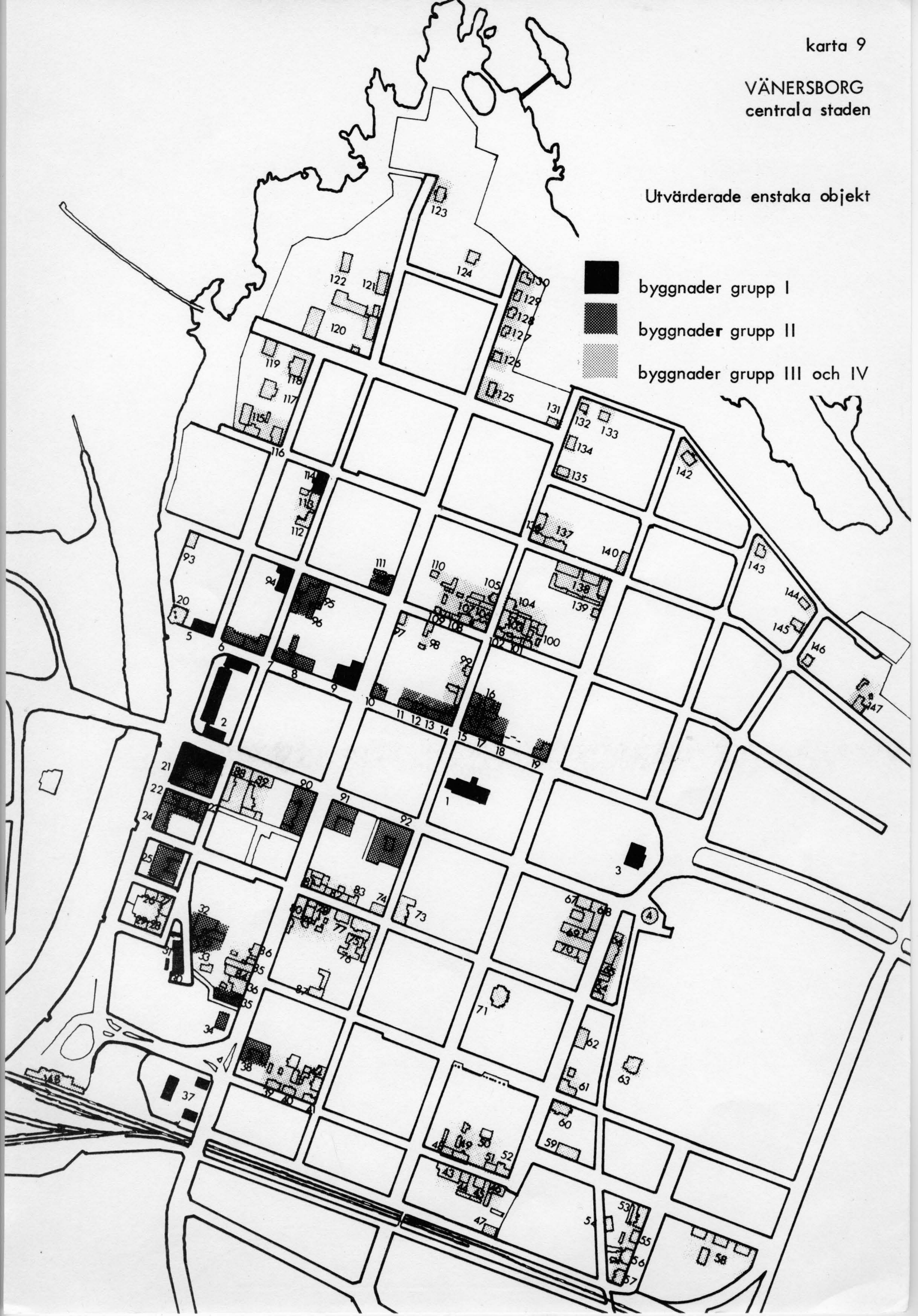
Villor från ca 1940. Fyra mycket typiska hus från funktionalismen. Fina inslag i den villabebyggelse de ligger i, och de ger även en datering av hela detta område. Den låga putsade muren mot gatan hör intimt samman med arkitekturen.
143 har dessutom lyckats hålla trädgården fri från romantiserande trädgårdsbuskage.
Samtliga grupp III.

147. Akacian, Stg 280, Nygatan 70.
Mindre lantgård från början av 1800-talet. Huset har tidigare legat på stadens utmarker utanför den egentliga stadsbebyggelsen. Genom ett fint inpassat läge i den moderna stadsplan får huset ett stort pedagogiskt värde bl.a. genom att visa stadens expansion.
Grupp III.

148. Stg 100, Järnvägsstationen.
Stationshus från slutet av 1860-talet. Representerar ett viktigt skede i såväl landets som stadens historia.
Grupp III.

karta 9

VÄNERSBORG
centrala staden

B. STADEN SÖDER OM JÄRNVÄGEN

Karta 10.

VI. Området kring Korsgatan och Belfragegatan.

Området begränsas av Södra Järnvägsgatan - Torpavägen - Torstenssonsgatan - Storgatan och består av kvarteren Björnen, Bävern, Ekorren och Elefanten.

Området är det enda som i både gatusträckning och bebyggelse realiserar de idéer som representeras i den Hallmanska stadsplanen av år 1911 för staden söder om järnvägen. Bebyggelse och gatunät visar den reaktion som kommer i början av 1900-talet och som riktar sig mot 1800-talets och tidigare århundradens rätvinkliga gatunät och slutna kvartersbebyggelse. Med utländska förebilder i Ebenezer Howard och Camillo Sitte och med en inhemsk nationalromantisk strömning växer just under denna tid upp olika former av småhusbebyggelse i städernas utkanter. Villastäder med nya hygieniska, sociala och estetiska krav, vilka löstes genom rikligt med trädplanteringar, friliggande mindre hus och ett oregelbundet gatunät.

Inom det aktuella området är bebyggelsen mycket enhetlig och det är av stor vikt att områdets härigenom givna karaktär inte förstöres vid en nybebyggelse.

Inom området finns följande utvärderade objekt.

149. Bävern 2, Korsgatan 5.

150. Bävern 3, Korsgatan 3.

151. Bävern 5, Torpavägen 8.

152. Bävern 6, Torpavägen 10.

153. Bävern 7, Belfragegatan 26.

154. Bävern 8, Belfragegatan 24.

155. Bävern 9, Belfragegatan 22.

En samling villor från 1920-talet som trots individuella variationer representerar en mycket enhetligt utformad bebyggelse, karaktäristisk för den borgerliga villastaden. En tung huskropp på en i det närmaste kvadratisk grundplan och de brutna delvis valmade taken är mycket typiska för denna sorts villabebyggelse.
149 och 150 är senare varianter av samma villatyp, men med mer kubisk volym och med intryck från 20-talsklassicismen.
Samtliga grupp III.

Inom området finns följande utvärderade enstaka objekt:

156. Fredriksberg 14, Skepparegatan 9, Fredriksberg.
Arkitekturen i sitt nuvarande utseende visar upp 1800-talets snickarglädje. Pedagogiskt viktigt att bevara denna byggnad, som visar stadens expansion över en f.d. landsbygd.
Grupp III.

157. Fredriksberg 3, Kaptensgatan 6.
Flygelbyggnad till Fredriksbergs landeri nu inpassad i en modern stadsplanering. Själva huset hänger naturligtvis samman med 156 och är liksom detta ett fint pedagogiskt exempel på stadens expansion över den tidigare landsbygden. Arkitektoniskt visar de en högreståndsträarkitektur strax efter mitten av 1800-talet men nu förändrad till moderna bostadsändamål.
Grupp III.

158. Kamelen 15, Sandelheimsgatan 25, Lyckhem.
Samma som 156.
Grupp III.

159. Loke 18, Sandelheimsgatan 36.
Arrendatorsbostad till Lyckhem nu inpassad i den moderna stadsplanen. Själva huset hänger naturligtvis samman med 158 samtidigt som det representerar en klar anknytning till den rena landsbygdsarkitekturen.
Grupp III.

160. Lommen 1, Adolf Andersohnsgatan 18/Sandmarksgatan 9A.

161. Lommen 4, Sandmarksgatan 13.

162. Lommen 9, Axel Roos gata 4.

163. Lommen 10, Axel Roos gata 2.

Fyra representativa villor i nationalromantisk stil eller med reminisenser från denna. Mycket individuellt utformade. En differentierad hustyp där fönster- och detaljarkitekturen är mycket viktig för intrycket.
Grupp III.

Karta 10. C. LILLA VASSBOTTEN

164. Stg 320 + 328, Hantverksgatan 4, Strömsborgs sommarrestaurant. Tidigare ett utvärdshus till Vänersborg. Representerar fortfarande en sommarrestauration. Arkitektoniskt visar den fortfarande trots vissa förvandskningar på det sena 1800-talets snickarglädje. Byggnaden torde för de flesta vänersborgare vara ett viktigt inslag i stadsbilden.
Grupp III.

Annat utvärderat objekt:

Den gamla landsvägen över sanden som anlades på 1770-talet. Gatan, Vassbottengatan, som i sin nuvarande sträckning är inriktad mot det som tidigare var residensets huvudportal mot väster bör bibehållas med stenskoning och allé. Den visar det sena 1700-talets medvetna stadsplanering och hur viktig man ansåg infarten vara.

D. BLÅSUT

Utvärderade enskilda objekt:

165. Stg 2530, Kasenallén 6 och 8. F.d. Kasens utvärdshus. Stenbyggnaden vilken tillkom 1862 fungerade fram till 1887 som utvärdshus och var som sådant ett mycket välkänt och välbesökt ställe för många av dåtidens vänersborgare. Därefter blev huset privat bostad, vilken troligen första tiden endast nyttjades sommartid.
Grupp III.

166. Stg 2525, Kasenallén 12. Lusthuset.
Byggnaden, som tidigare troligen var placerad på gården vid Strömmerska huset och enligt uppgift kallades för "Rådmans paviljong", har i ett senare skede flyttats till sin nuvarande plats. Den är sannolikt uppförd vid sekelskiftet.
Grupp III.

167. Stg 2519, Kasenallén 14.
Byggnaden är troligen från första hälften av 1800-talet och har enligt uppgift i sitt tidigaste skede använts som magasinsbyggnad för Kasens tegelbruk.
Grupp III.

168. Stg 2485, Kasenallén 23.
Byggnaden är den gamla stamfastigheten till Kasens egendom. År 1905 byggdes huset om, varvid dess nuvarande utseende tillkom. Byggnaden är ett praktfullt ex. på jugendarkitektur och nationalromantisk anda. De höga takfallen och panelens omväxlande utformning samt fönsterdekorationerna är typiska för jugendstilen.
Grupp III.

169. Stg 2513, Kasenallén 20.
Enligt uppgift har byggnaden tillkommit 1924 och bör bevaras som ett minne av kanaltiden. Husets arkitektur är standardiserad efter kanalverkets direktiv. Förstukvistarna är en kvarleva från nationalromantiken.
Grupp III.

VII. Gamla Blåsut.

Området begränsas av Blåsutbacken - Kasenallén - Sommarhemsvägen - Rosenvägen - Öxneredsvägen.

Som en "förort" till Vänersborg utbildades redan under 1800-talet en bebyggelse i Blåsut, som bestod av enklare trähus för arbetare, småhantverkare och småbrukare inom ett begränsat område. På grund av avsaknaden av etnologisk undersökning saknas mera ingående kunskap om detta samhälles sociala struktur, sysselsättning, relation till staden osv. Området visar dock fortfarande spår efter den första bebyggelsen, liksom tomtbildningar och vägsträckningar visar hur detta samhälle organiskt vuxit fram med den ena additionen till den andra, endast påverkad av det omedelbara praktiska behovet. Området har varit helt utan stadsplan och visar på ett ytterst värdefullt sätt hur en bebyggelse utvecklas.

Inom området finns följande utvärderade objekt.

170. Laken, stg 2275, Gamla vägen 9.

171. Laken, stg 2283, Öxneredsvägen 6.

172. Laken, stg 2286, Öxneredsvägen 8.

173. Stg 2285, Brovaktarbacken 8.

174. Stg 2288, Öxneredsvägen 10.

175. Stg 2292, Brovaktarbacken 6.

176. Laken, stg 2282, Brovaktarbacken 7.

177. Stg 2293, Gamla vägen 22.

178. Stg 2294, Brovaktarbacken 2.

179. Stg 2298, Gamla vägen 19.

180. Stg 2302, Gamla vägen 21.

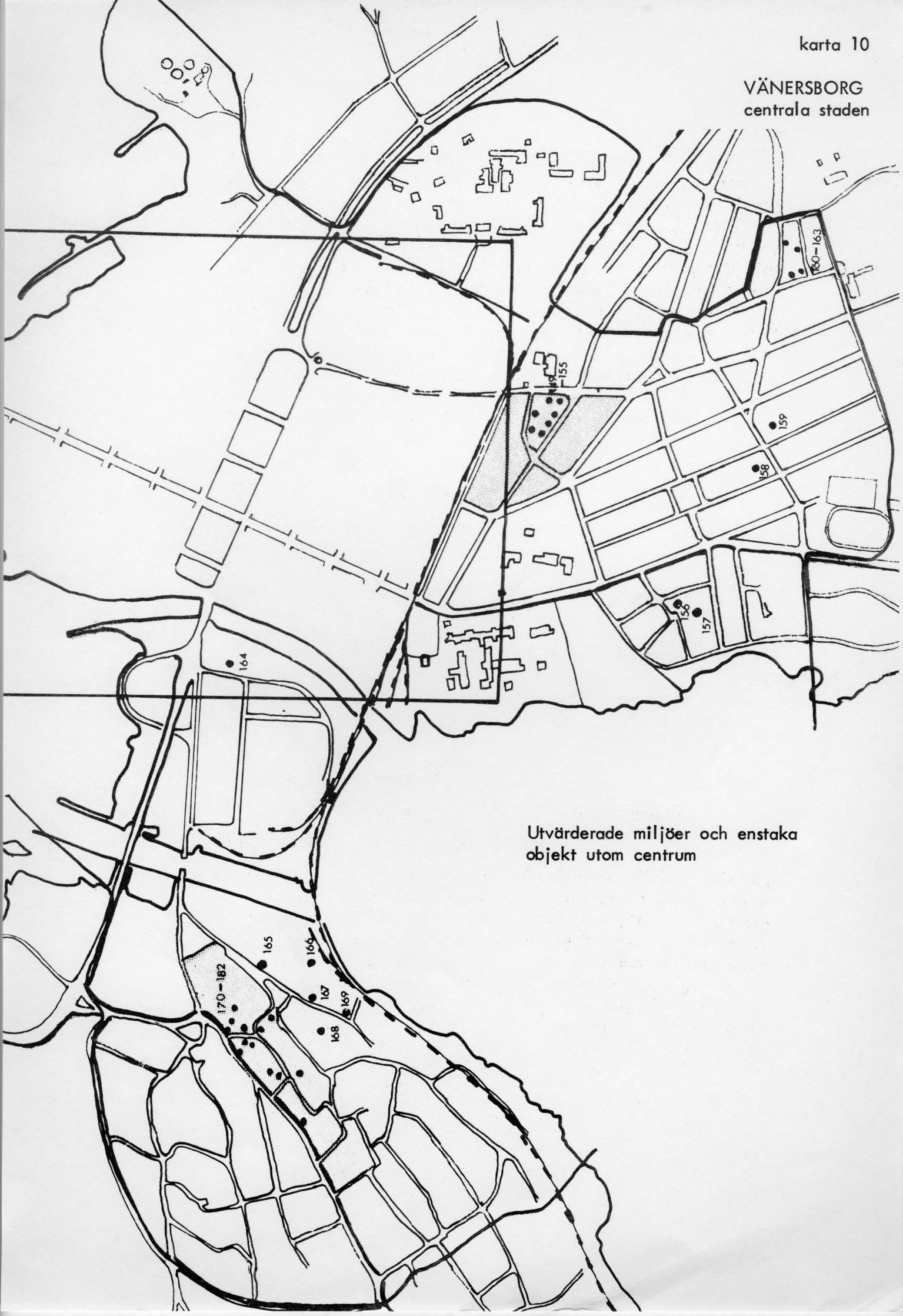
181. Stg 2304, Gamla vägen 28/Sommarhemsvägen 13.

182. Stg 2311, Öxneredsvägen 22.

De utvärderade objekten är från tiden ca 1870 - 1920 (med undantag för 174, som torde härröra från första hälften av 1800-talet) och representerar den ursprungliga typen av bebyggelse inom Gamla Blåsut. Husen är enkla arbetar- och småbrukarbostäder och visar tydliga drag från en enkel byggnadstradition som man hittar på landsbygden. Likheten med mindre bondgårdar är slående och väsentlig. Husen ger prov på en succesiv utbyggnad av området precis på samma sätt som ena uthuset efter det andra byggs upp omkring en bondgård. Det är viktigt att denna karaktär på bebyggelsen bevaras. Samtliga grupp III.

karta 10

VÄNERSBORG
centrala staden

Utvärderade miljöer och enstaka objekt utom centrum

PM ANGÅENDE BYGGNADER I GRUPP III.

I Byggnadsstadgan 1959 föreskrivs i 38 § att "byggnad av större värde ur historisk, kulturhistorisk eller konstnärsstynpunkt må icke förvanskas vare sig genom arbeten å själva byggnaden eller genom bebyggelse i grannskapet". Liknande bestämmelser finns i 9 §. Dessa paragrafer har hittills haft jämförelsevis ringa betydelse i byggnadsnämndernas arbete. När äldre bebyggelse av kulturhistoriskt värde nu blir alltmer sällsynt och samtidigt alltmer uppmärksammas av olika intressegrupper, inte minst bland ungdomen, finns det anledning att aktualisera byggnadsstadgans bestämmelser.

En stor del av en byggnads kulturhistoriska värde ligger i att en tidstypisk karaktär finns bevarad i dess yttre utseende. Men den måste också vara så fullständigt bevarad som möjligt i sina detaljer. Tyvärr blir just dessa detaljer ofta föremål för förändringar. Förändringarna motiveras ibland av praktiska skäl, men lika ofta är det rent oförstånd från ägarens sida, som gör att exempelvis värdefulla snickerier blir utbytta och kakelugnar tas bort. Erfarenheten visar att ägarna i de flesta fall är mycket tacksamma för att i tid få uppgifter om sådana detaljer som är betydelsefulla för byggnadens kulturhistoriska värde. Dessa kan i många fall höja byggnadens värde inte bara kulturhistoriskt och trivselmässigt utan även rent ekonomiskt.

Emellertid finns det en tradition att äldre hus skall renoveras så genomgripande att det ur inredningssynpunkt får samma utseende som nybyggnader. I de flesta fall skulle mindre genomgripande åtgärder leda till samma resultat ur funktionell synpunkt. De enskilda ägarna behöver här myndigheternas stöd och rådgivning. Det är självklart att kulturhistoriskt värdefulla hus skall renoveras så att de fyller dagens standardkrav. Men renoveringen kan göras så att det kulturhistoriska värdet inte minskas.

Med utgångspunkt från den gjorda inventeringen har museet valt ut vissa byggnader där byggnadsnämnden kan göra en värdefull insats för bevarandet av deras kulturhistoriska värde. Samma sak gäller naturligtvis byggnaderna i grupp I och II, men när det gäller ärenden röranden dessa förutsätts byggnadsnämnderna höra landsantikvarien.

Följande sammanställning omfattar byggnadsdetaljer som är viktiga för en byggnads kulturhistoriska värde. De bör så långt möjligt bevaras. Härmed föreslås att byggnadsnämnden vid granskning av ansökningar rörande byggnader i följande förteckning och vid utfärdandet av rekommendationer försöker bevaka detta.

A. Exteriör

a. Fasader

Viktigast är att kulturhistoriskt värdefulla byggnader får bibehålla sina fasader i oförändrat skick. I första hand gäller detta fasadernas material och färg. Ett utbyte av fasadbeklädnad minskar i de flesta fall byggnadens kulturhistoriska betydelse.

Exempel:

Träpanelen är utmärkande för svenskt byggnadsskick under de senaste två århundradena. Panelen är en del av husets arkitektur och bör därför bibehållas. Skadade delar av panelen kan bytas mot nya med samma utseende. Man bör undvika att byta hela panelen - de bräder och lister som kan användas igen bör bibehållas.

Färgen bör i princip vara samma som huset haft tidigare. Också eventuella detaljer, knutar, foder etc., i avvikande färg bör målas i den färg som de haft tidigare. Särskilt viktigt är bibehållandet av rödfärg. I äldre tid var husen i allmänhet rödfärgade och ännu utgör rödfärgen ett viktigt inslag i det svenska kulturlandskapet. Med rödfärg menas här den faluröda slamfärgen - en vägg som målas med täckande färg (oljefärg, plastfärg) får ett helt annat utseende.

Snickerier: dörr- och fönsterfoder, taklist och andra snickerier är en del av husets arkitektur och måste bibehållas om inte husets utseende skall förändras. Skadade delar bör bytas mot nya med exakt samma utseende och profilering. Ännu mer än i fråga om panelen gäller här att alla delar som är i användbart skick skall bibehållas. Eventuellt gammal ytterdörr bör bevaras.

b. Fönster

Fönstrens form och placering är ytterst viktigt för byggnadens utseende. I regel måste man av praktiska skäl byta fönstren mot kopplade. Det är då viktigt att fönstrens dimensioner och spröjsindelning bibehålles.

c. Tak

Bäst är om den ursprungliga taktäckningen av vanligtvis tegel kan bibehållas. Emellertid kan i många fall moderna material användas, under förutsättning att de har i huvudsak samma färg och karaktär som det ursprungliga. Vindskivor och andra detaljer bör konstrueras lika de ursprungliga med samma mått.

d. Veranda, förstukvist

En veranda hör i regel samman med husets byggnadsstil och bör därför bibehållas. Eventuell "snickarglädje" är ett värdefullt inslag som tyvärr är svårt att underhålla.

B. Interiör

Också hur välbevarat huset är i det inre är avgörande för det kulturhistoriska värdet. Tyvärr har de flesta äldre hus idag mer eller mindre förändrats. Men också enstaka detaljer är värdefulla. Redan idag bidrar äldre detaljer i inredningen ofta till att höja husets ekonomiska värde.
Vid bedömningen av enskilda fall måste man ta hänsyn till att endast mycket få äldre byggnader överhuvudtaget kommer att bevaras. Det är då viktigt att de är så fullständiga som möjligt.

a. Planlösning
Många ombyggnader kan genomföras utan att planindelningen ändras. Det är bättre att bevara den befintliga planen och inskränka förändringarna till ombyggnad av en del av huset än att företa en genomgripande förändring av planlösningen.

b. Eldstäder
Redan idag ökar en byggnads ekonomiska värde om kakelugnar, spislar och eventuellt köksspis eller spiskåpa finns kvar. Kakelugnar och andra äldre eldstäder är redan så sällsynta att man bör inrikta sig på att bevara de som finns kvar.

c. Snickerier
Dörrar, dörr- och fönsterfoder, golv- och taklister bör inte tas bort utan tvingande praktiska skäl.

d. Golv och tak
Äldre brädtak eller brädgolv bör bevaras, även om de måste döljas av papptak eller mattor.

Anm.

Inte sällan förekommer tillägg av romantiserande byggnadsdelar och byggnadsdetaljer för att huset skall få ett äldre utseende än det redan har. Detta bör inte förekomma. Avgörande för husets värde är äktheten på fasadens utseende och detaljer. Historiserande tillskott enbart minskar värdet.

FÖRTECKNING ÖVER SAMTLIGA UTVÄRDERADE OBJEKT

Fastighetsbeteckning	Nummer i utredningen	Bevaringsgrupp M = ingår i utvärderad miljö
Akacian 12, Skansgatan 11/Nygatan 64	146	III
Akacian, stg 280, Nygatan 70	147	III
Almen 1, Parkgatan 19/Östergatan 45	143	III
Almen 4, Parkgatan 25/Skansgatan 20	144	III
Almen 5, Skansgatan 18	145	III
Astern 6, A F Carlssons gata 15	63	III
Björken 1, Vallgatan 39	142	III
Blåklinten, stg 221, Änggatan 7-9	58	III
Bävern 2, Korsgatan 5	149	III M
Bävern 3, Korsgatan 3	150	III M
Bävern 5, Torpavägen 8	151	III M
Bävern 6, Torpavägen 10	152	III M
Bävern 7, Belfragegatan 26	153	III M
Bävern 8, Belfragegatan 24	154	III M
Bävern 9, Belfragegatan 22	155	III M
Eken 1, Parkgatan 1	132	III
Eken 2, Parkgatan 3	133	III
Eken 11, Lovisebergsgatan 2/Kyrkogatan 45	135	III
Eken 12, Kyrkogatan 47	134	III
Enen 6, Nygatan 46/Vallgatan 34	140	III
Enen 9, Nygatan 40	137	III
Enen 10, Nygatan 38/Kyrkogatan 41	136	III
Fikusen 2, Fabriksgatan 8/Änggatan 3	53	IV
Fikusen 3, A F Carlssons gata 5	54	IV
Fikusen 4, Fabriksgatan 6	55	IV
Fikusen 5, Fabriksgatan 4/A F Carlssons gata 3	56	IV
Fikusen 6, Fabriksgatan 2/A F Carlssons gata 1	57	IV
Flädern 9, Kronogatan 34	100	III
Flädern 10, Kronogatan 32	101	III
Flädern 10, Kronogatan 30	102	III
Flädern 12, Kyrkogatan 33	103	III
Flädern 13, Kyrkogatan 35	104	III
Flädern 15, Nygatan 31/Vallgatan 32	138	III
Flädern 16, Vallgatan 30	139	IV
Fredriksberg 3, Kaptensgatan 6	157	III
Fredriksberg 14, Skepparegatan 9	156	III
Furan 10, Drottninggatan 34/Vallgatan 20	19	II M
Furan 13, Drottninggatan 28	17	II M

Furan 14, Drottninggatan 26B/Kyrkogatan 25	15	II M
Furan 15, Kyrkogatan 27	16	II M
Furan 18, Drottninggatan 30	18	II M
Fuxian 2, Östergatan 15A-D/A F Carlssons gata 18	66	IV
Fuxian 3, Östergatan 13	65	IV
Fuxian 4, Sundsgatan 32/Östergatan 11	64	III
Granen 1, Edsgatan 65	130	III
Granen 2, Edsgatan 63	129	III
Granen 3, Edsgatan 61	128	III
Granen 5, Edsgatan 57	126	III
Granen 8, Kyrkogatan 48/Norra gatan 16	131	III
Granen 9, Edsgatan 55/Norra gatan 12	125	III
Granen 12, Edsgatan 59	127	III
Hyacinten 3, Östergatan 7	62	III
Hyacinten, stg 242, Södergatan 24/Östergatan 3	61	III
Häggen 11, Kyrkogatan 34	105	III
Häggen 12, Kyrkogatan 32	106	III
Häggen 13, Kronogatan 28	107	III
Häggen 14, Kronogatan 24	108	III
Häggen 15, Kronogatan 22	109	III
Häggen 19, Edsgatan 41	110	III
Kamelen 15, Sandelheimsgatan 25	158	III
Kastanjen 1, Edsgatan 37	97	IV
Kastanjen 4, Kronogatan 15-17	98	IV
Kastanjen 11, Kyrkogatan 28	99	IV
Kastanjen 12, Drottninggatan 26/Kyrkogatan 26	14	II M
Kastanjen 13, Drottninggatan 24	13	II M
Kastanjen 14, Drottninggatan 22	12	II M
Kastanjen 15, Drottninggatan 20	11	II M
Kastanjen 17, Drottninggatan 16/Edsgatan 29	10	II M
Klövern 3, Änggatan 2	59	III
Klövern 4, Södergatan 15	60	III
Konvaljen 4, Kungsgatan 31	67	III
Konvaljen 5, Kungsgatan 33/Östergatan 22	68	III
Konvaljen 6, Östergatan 20	69	III
Konvaljen 7, Östergatan 18	70	III
Krassen 8, Vallgatan 13	71	III
Kyrkoplanen, stg 467 A, Kyrkan	1	Ia M
Lagern 1, Residensgatan 51	123	III
Lagern 6, Skräcklegatan 6	124	III
Laken, stg 2275, Gamla vägen 9	170	III M
Laken, stg 2282, Brovaktarbacken 7	176	III M

Laken, stg 2283, Öxneredsvägen 6	171	III	M
Laken, stg 2286, Öxneredsvägen 8	172	III	M
Linnéan 7, Gasverksgatan 28/Östergatan 6	52	III	
Linnéan 8, Gasverksgatan 26	51	III	
Linnéan 9, Gasverksgatan 24	50	III	
Linnéan 10, Gasverksgatan 22	49	III	
Linnéan 11, Gasverksgatan 20	48	III	
Ljungen 1, Gasverksgatan 15	43	III	
Ljungen 2, Gasverksgatan 21	44	III	
Ljungen 3, Gasverksgatan 23	45	III	
Ljungen 4, Gasverksgatan 25/Östergatan 4	46	III	
Ljungen 13, Norra Järnvägsgatan 20	47	IV	
Loke 18, Sandelheimsgatan 36	159	III	
Lommen 1, Adolf Andersohnsgatan 18/Sandmarksg.9A	160	III	
Lommen 4, Sandmarksgatan 13	161	III	
Lommen 9, Axel Roos gata 4	162	III	
Lommen 10, Axel Roos gata 2	163	III	
Läroverket 1, Museet	3	Ib	M
Lönnen 11, Kronogatan 16 B	113	II	
Lövkojan 12, Sundsgatan 18A/Kyrkogatan 19	73	III	
Misteln 1, Residensgatan 21/Kronogatan 15	95	II	
Misteln 9, Drottninggatan 14/Edsgatan 22 A	9	Ib	M
Misteln 12, Drottninggatan 8/Residensgatan 15 A	7	II	M
Misteln 14, Residensgatan 19	96	II	
Misteln 24, Drottninggatan 10	8	II	M
Näckrosen 1, Kungsgatan 11/Edsgatan 27	91	II	
Näckrosen 3, Kungsgatan 15/Kyrkogatan 24	92	II	
Näckrosen 4, Kyrkogatan 20	74	IV	
Näckrosen 6, Sundsgatan 16	83	IV	
Näckrosen 7, Sundsgatan 14	82	IV	
Näckrosen 8, Sundsgatan 12/Edsgatan 21	81	IV	
Nässlan 1, Sundsgatan 15/Edsgatan 19 A	80	IV	
Nässlan 2, Sundsgatan 17	79	IV	
Nässlan 3, Sundsgatan 19	78	IV	
Nässlan 4, Sundsgatan 21	77	IV	
Nässlan 5, Sundsgatan 23/Kyrkogatan 18	75	IV	
Nässlan 6, (Kyrkogatan 18)	76	IV	
Nässlan 10, Södergatan 6	87	III	
Oxeln 5, Residensgatan 38	122	III	
Oxeln 7, Norra gatan 2/Residensgatan 34	120	III	
Oxeln 8, Residensgatan 38	121	III	

Penséen 5, Kyrkogatan 10 A	42	IV
Penséen 6, Kyrkogatan 6-8	41	IV
Penséen 7, Gasverksgatan 6	40	IV
Penséen 8, Gasverksgatan 4	39	IV
Penséen 14, Edsgatan 5	38	II
Pilen 2, Residensgatan 24 B	113	IV
Pilen 3, Residensgatan 24 A	112	IV
Pilen 11, Residensgatan 26/Nygatan 9	114	Ib
Poppeln, Residensgatan 20	94	Ib
Poppeln 6, Drottninggatan 4-6/Residensgatan 18	6	II M
Resedan 1, Kungsgatan 3 och Residensgatan 13	88	III
Resedan 4, Kungsgatan 9/Edsgatan 20	90	II
Resedan 15, Kungsgatan 5	89	III
Residenset 2, Residenset	2	Ia M
Riksbanken 1, Hamngatan 11	25	II M
Rönnen 2, Hamngatan 22	118	III
Rönnen 4, Hamngatan 18	116	III
Rönnen 5, Nygatan 4	115	III
Rönnen 7, Hamngatan 20	117	III
Rönnen 8, Norra gatan 1	119	III
Sippan 9, Edsgatan 10	86	IV
Sippan 10, Edsgatan 8 B	85	IV
Sippan 11, Edsgatan 8 A	84	IV
Sippan 12, a) Residensgatan 3, b) Residensgatan 1	33	II, III M
Sippan 13, Residensgatan 5	32	II
Stadsäga 100, Järnvägsstationen	148	III
Stadsäga 250, Vattentornet	4	III M
Stadsäga 320 + 328, Hantverksgatan 4	164	III
Stadsäga 404, Residensgatan 2	30	Ib M
Stadsäga 404, Residensgatan 4	31	Ib M
Stadsäga 2285, Brovaktarbacken 8	173	III M
Stadsäga 2288, Öxneredsvägen 10	174	III M
Stadsäga 2292, Brovaktarbacken 6	175	III M
Stadsäga 2293, Gamla vägen 22	177	III M
Stadsäga 2294, Brovaktarbacken	178	III M
Stadsäga 2298, Gamla vägen 19	179	III M
Stadsäga 2302, Gamla vägen 21	180	III M
Stadsäga 2304, Gamla vägen 28/Sommarhemsv. 13	181	III M
Stadsäga 2311, Öxneredsvägen 22	182	III M
Stadsäga 2485, Kasenallén 23	168	III
Stadsäga 2513, Kasenallén 20	169	III
Stadsäga 2519, Kasenallén 14	167	III
Stadsäga 2525, Kasenallén 12	166	III
Stadsäga 2530, Kasenallén 6 och 8	165	III

Sälgen 2, Hamnplan 9	93	IV
Sälgen 11, Hamngatan 2	5	Ib M
Sälgen 11, Drottninggatan 2 A	20	IV M
Säven 1, a) Hamngatan 17/Kungsgatan 1 A,B	21	Ib M
b) Residensgatan 16	21	II M
c) Vattugränd 2	21	II M
Tisteln 1, Hamngatan 15/Vattugränd 1	22	II M
Tisteln 2, Residensgatan 14	23	II M
Tisteln 5, a) Residensgatan 12, b) Hamngatan 13	24	II M
Tulpanen 2, Magasinsgatan 3	26	III M
Tulpanen 3, Magasinsgatan 5/Residensgatan 6 B	27	III M
Tulpanen 4, Residensgatan 6 A/Verkstadsgränd 6	28	III M
Tulpanen 5, Verkstadsgränd 4	29	III M
Vallmon 20, Edsgatan 6 B	36	III M
Vallmon 21, Edsgatan 6 A	35	II M
Vallmon 410, Edsgatan 4	34	II M
Violen 1-3, Edsgatan 2	37	Ib

Omslagsbilden:
Olof Hansson Örnehufvuds förslag
till stadsplan för Vänersborg 1641
Foto: Krigsarkivet

produktion och distribution
Älvsborgs läns museiförening
Box 206 462 01 Vänersborg
tel. 0521/600 60